

**Analizy wdrażania funduszy UE
w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Warmińsko-Mazurskiego
pod kątem realizacji zasady zrównoważonego rozwoju**

Piotr Znaniecki, styczeń – marzec 2013

Analiza zrealizowana w ramach projektu „Fundusze europejskie dla zrównoważonego rozwoju – partycypacja społeczna w programowaniu przyszłego okresu budżetowego po 2013 r.”

Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć

1. Wprowadzenie: Cele regionalnego programu operacyjnego i strategia ich wdrażania	5
2. Zrównoważony rozwój w założeniach regionalnego programu operacyjnego	5
3. Zrównoważony rozwój w szczegółowym opisie priorytetów i działań regionalnego programu operacyjnego: priorytety i działania mogące wspierać ochronę przyrody i edukację ekologiczną, transport przyjazny środowisku (kolejowy, miejski, rowerowy), efektywność energetyczną, odnawialne źródła energii, gospodarkę ściekową, gospodarkę odpadami	7
4. Kryteria wyboru projektów a zasada zrównoważonego rozwoju	10
5. Projekty kluczowe a zrównoważony rozwój	15
6. Alokacje środków finansowych a zrównoważony rozwój	13
7. Stan wdrażania, ocena barier i rzeczywistej dostępności wsparcia dla obszarów: ochrony przyrody i edukacji ekologicznej, transportu przyjaznego środowisku (kolejowy, miejski), efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii oraz działań wspierających zrównoważony rozwój	19
8. Podsumowanie i wnioski do programowania na lata 2014-2020	21

1. Wprowadzenie: Cele regionalnego programu operacyjnego i strategia ich wdrażania

Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2007-2013 (RPO WiM) jest dokumentem planistycznym o charakterze wykonawczym, którego cel główny „Wzrost konkurencyjności gospodarki oraz liczby i jakości powiązań sieciowych” oraz cele szczegółowe wynikają wprost z podstawowego planu rozwojowego, jakim jest Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020.

Cele RPO WiM osiągnane będą poprzez koncentrację środków finansowych na siedmiu „merytorycznych” osiach priorytetowych oraz szesnastu działaniach, wspartą środkami pomocy technicznej tj. :

1. Przedsiębiorczość

- 1.1. Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw
- 1.2. Wzrost potencjału instytucji otoczenia biznesu
- 1.3. Wspieranie wytwarzania i promocji produktów regionalnych

2. Turystyka

- 2.1. Wzrost potencjału turystycznego
- 2.2. Promocja województwa i jego oferty turystycznej

3. Infrastruktura społeczna

- 3.1. Inwestycje w infrastrukturę edukacyjną
- 3.2. Wysoki poziom zabezpieczenia i dostępności medycznej i opiekuńczej

4. Rozwój, restrukturyzacja i rewitalizacja miast

- 4.1. Humanizacja blokowisk
- 4.2. Rewitalizacja miast
- 4.3. Restrukturyzacja terenów powojсковych i przemysłowych

5. Infrastruktura transportowa regionalna i lokalna

- 5.1. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury transportowej warunkującej rozwój regionalny
- 5.2. Infrastruktura transportowa służąca rozwojowi lokalnemu

6. Środowisko przyrodnicze

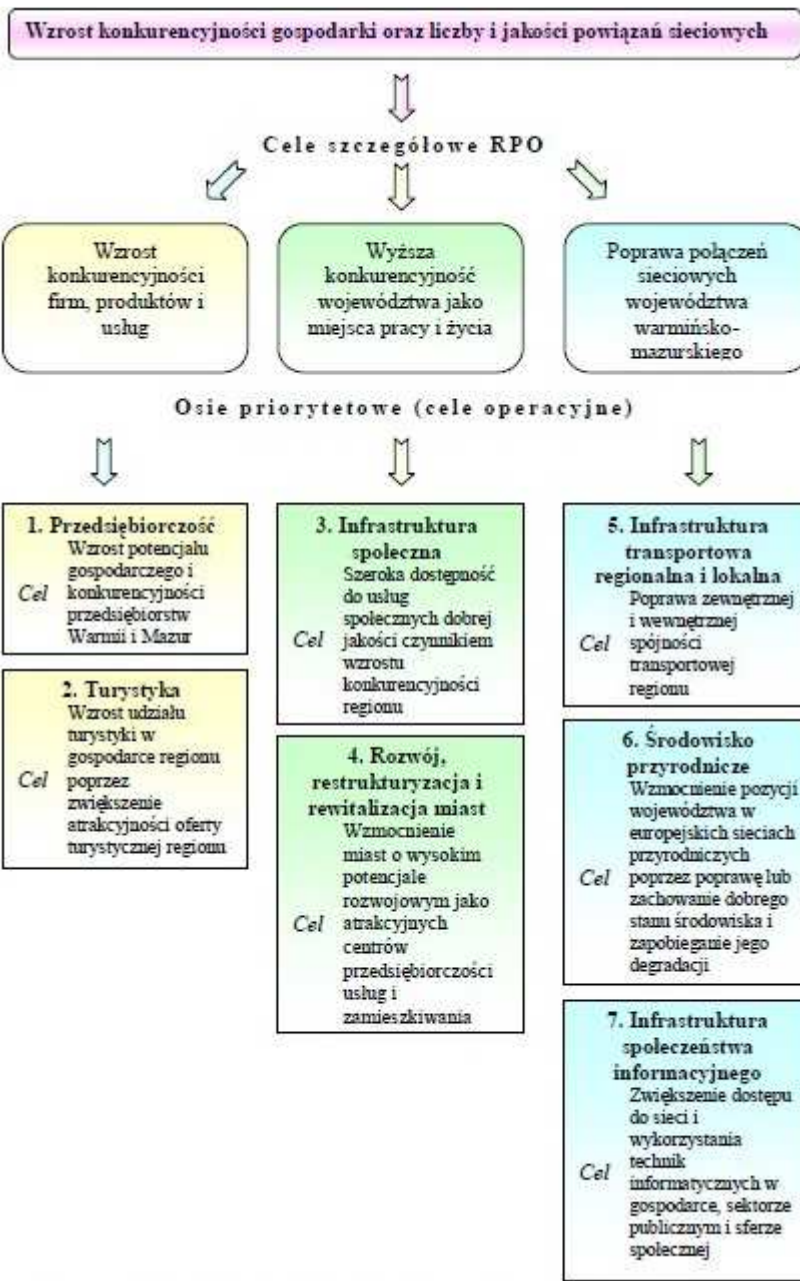
- 6.1. Poprawa i zapobieganie degradacji środowiska poprzez budowę, rozbudowę i modernizację infrastruktury ochrony środowiska
- 6.2. Ochrona środowiska przed zanieczyszczeniami i zniszczeniami

7. Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego

- 7.1. Tworzenie infrastruktury społeczeństwa informacyjnego
- 7.2. Promocja i ułatwianie dostępu do usług teleinformatycznych

8. Pomoc techniczna

- 8.1. Wsparcie procesu realizacji RPO 2007-2013 oraz programowania na lata 2014–2020
- 8.2. Działania informacyjne i promocyjne oraz ewaluacja Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury 2007-2013

Wskaźniki dla celu głównego:

- Wpływ realizacji programu na zmianę PKB (%).
- Zmiana poziomu PKB na mieszkańca w regionie według parytetu siły nabywczej w stosunku do średniej UE-27.
- Wpływ realizacji programu na liczbę netto utworzonych miejsc pracy (szt.).
- Wpływ realizacji programu na liczbę brutto utworzonych miejsc pracy (szt.).

Jako priorytetowe dla realizacji celów strategii uznano w ramach RPO elementy wzmocniające przede wszystkim potencjał rozwojowy województwa warmińsko-mazurskiego oraz jego konkurencyjność, prowadzące do zmian w strukturze gospodarki, tj. wzrostu udziału sektora usług rynkowych i przemysłu, a także zwiększające udział województwa w nowoczesnych sieciach (komunikacyjnych, teleinformatycznych, infrastrukturalnych, środowiska przyrodniczego).

2. Zrównoważony rozwój w założeniach regionalnego programu operacyjnego

Jak deklaruje tekst RPO WiM, realizacja programu odbywać się będzie zgodnie z wyrażoną w art.17 Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 zasadą zrównoważonego rozwoju – poprzez rozwój społeczno-gospodarczy, który uwzględni konieczność zachowania równowagi środowiskowej; zasady rozumianej jako zaspokojenie aspiracji rozwojowych obecnego pokolenia w sposób umożliwiający realizację tych samych dążeń następnym pokoleniom. Program uwzględnia zapisy unijnych dyrektyw dotyczących ochrony i poprawy stanu środowiska przyrodniczego. Na poziomie programowania RPO zgodnie z Ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska przeprowadzona została „Prognoza oddziaływania na środowisko Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia Mazury na lata 2007-2013”. Na etapie realizacji Programu w procesie oceny projektów są brane pod uwagę środowiskowe kryteria wyboru projektów. Odpowiednie uwzględnienie wymiaru środowiskowego i jego monitoringu na wszystkich poziomach realizacji RPO jest gwarantowane również przez umiejscowienie w strukturze Instytucji Zarządzającej koordynatora ds. środowiska. Dodatkowo, funkcjonujący w strukturze Instytucji Zarządzającej koordynator ds. środowiska, odpowiada za utrzymywanie bieżących kontaktów z przedstawicielami organów środowiskowych oraz organizacji ekologicznych.

RPO zawiera pewien pakiet działań wspomagających rozwiązywanie wyzwań związanych ze zmianami klimatu, tj. projekty wykorzystujące potencjał odnawialnych źródeł energii (osie priorytetowe: *Rozwój, restrukturyzacja i rewitalizacja miast, Środowisko przyrodnicze*), projekty ograniczające emisję dwutlenku węgla z transportu (oś priorytetowa: *Infrastruktura transportowa regionalna i lokalna*), projekty podnoszące efektywność energetyczną budynków wielorodzinnych, wybudowanych w przestarzałych technologiach przemysłowych (oś priorytetowa: *Rozwój, restrukturyzacja i rewitalizacja miast*).

Treść RPO deklaruje:

Efektywność energetyczna będzie uwzględniana jako zasada horyzontalna przy wyborze projektów, co oznacza odpowiednio dobrane kryterium wyboru projektów, promujące rozwiązania energooszczędne. Projekty współfinansowane w ramach programu operacyjnego będą w pełni zgodne z postanowieniami dyrektyw oceny oddziaływania na środowisko, siedliskowej i ptasiej. W fazie wyboru projektów zostaną zastosowane odpowiednie kryteria kwalifikacyjne celem zagwarantowania, że projekty spełniają wymagania nakreślone przez powyżej wymienione dyrektywy. Współfinansowanie projektów, które negatywnie oddziałują na potencjalne obszary Natura 2000 (tzn. te obszary, które w opinii Komisji Europejskiej powinny zostać wyznaczone 1 maja 2004 roku, ale nie zostały wyznaczone przez Polskę), nie będzie dozwolone.

Treść RPO wskazuje że region Warmii i Mazur wyróżnia się w skali kraju i Europy różnorodnością i bogactwem środowiska przyrodniczego, na które składają się: urozmaicona rzeźba terenu, liczne jeziora (około 2600), zwarte kompleksy leśne – wskaźnik lesistości wynosi 30,0% przy średniej w kraju 28,6% (6 miejsce), czyste powietrze (stężenie średnich rocznych badanych zanieczyszczeń nie przekracza wartości dopuszczalnych). Przez południową część województwa przebiega jeden z głównych korytarzy ekologicznych Polski – Korytarz Północny, łączący puszcze północnej Polski. Ten korytarz jest jednym z ważniejszych ogniw łączności ekologicznej w skali Europy. Stanowi on przedłużenie ciągłości wschodnioeuropejskich obszarów przyrodniczych aż do zachodnich granic Polski oraz wschodnich Niemiec. Umożliwia on migrację zwierząt w skali kontynentalnej. 46,2% obszaru województwa stanowią obszary objęte prawną ochroną przyrody, w tym o międzynarodowej randze. Na 1 mieszkańca regionu przypada największa w kraju powierzchnia obszarów prawnie chronionych (7,8 tys. m², średnio w kraju – 2,7 tys. m²). Na terenie województwa wyróżniono znaczne obszary ostoi przyrody o znaczeniu europejskim (NATURA 2000, CORINE). W ramach sieci Natura 2000 w 2005r. ustanowiono 12 obszarów specjalnej ochrony ptaków oraz 8 obszarów ochrony siedlisk, których łączna powierzchnia stanowi ponad 20% powierzchni województwa.

Rezerваты przyrody zajmują 1,23% powierzchni województwa (ponad 2,5 krotnie więcej niż średnio w kraju), a parki krajobrazowe 6,01% powierzchni województwa (kraj średnio ok. 8%). Największe powierzchnie zajmują obszary chronionego krajobrazu – 39,3% powierzchni województwa (znacznie

więcej niż średnio w kraju - 22,8%). Region dysponuje dobrze rozwiniętą siecią wód powierzchniowych składających się z licznych jezior, oczek wodnych, rzek, kanałów oraz części Zalewu Wiślanego (5,7% powierzchni województwa), które stanowią istotny czynnik i jednocześnie walor sprzyjający rozwojowi turystyki i wpływający na atrakcyjność zamieszkania.

Problemy do rozwiązania w dziedzinie ochrony środowiska to przede wszystkim ochrona powierzchni ziemi poprzez zastosowanie nowoczesnych form gospodarowania odpadami (zwłaszcza komunalnymi) oraz dalsza poprawa stanu czystości wód powierzchniowych poprzez likwidację punktowych źródeł zanieczyszczeń, rozbudowę systemów kanalizacyjnych, ograniczanie zanieczyszczeń rolniczych. Problem gospodarki wodno - ściekowej w rejonie Wielkich Jezior Mazurskich jest sprawą kluczową w aspekcie zarówno ochrony środowiska jak i bezpiecznego lokowania inwestycji w sektorze turystyki. Specyficznym problemem jest odbiór odpadów stałych i płynnych z jednostek pływających. Rozwiązanie problemu ścieków jachtowych i dewastacji linii brzegowej jezior wymaga budowy i modernizacji przystani żeglarskich, które będą posiadały odpowiednią infrastrukturę do odbioru odpadów.

Wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe umożliwiają rozwój różnych form rekreacji i lecznictwa uzdrowiskowego, przemysłu czystych technologii oraz rolnictwa wytwarzającego produkty najwyższej jakości. Z drugiej strony ścisłe reżimy ochrony przyrody utrudniają niekiedy lokalizację inwestycji i tworzenie nowych miejsc pracy.

Zasoby naturalne regionu są raczej skromne: kruszywa naturalne, piaski kwarcowe, torfy, borowiny, wody mineralne.

RPO WiM wspiera realizację celu Strategii *Województwa Warmińsko-Mazurskiego* poprzez następujące działania:

1. *Poprawa jakości i ochrona środowiska* – dofinansowanie projektów dotyczących:

- kompleksowych systemów gospodarowania odpadami komunalnymi, w tym, m.in. likwidację zagrożeń wynikających ze składowania odpadów, zagospodarowania odpadów komunalnych i niebezpiecznych, wdrażania segregacji i wtórnego wykorzystania odpadów, instalacji umożliwiających przygotowanie odpadów do procesu odzysku, instalacji do ich odzysku, rekultywację składowisk odpadów.
- kompleksowego rozwiązania problemów z zakresu gospodarki wodno-ściekowej, w tym m.in. budowa i modernizacja systemów kanalizacji zbiorczej, oczyszczalni ścieków, budowa i modernizacja systemów zaopatrzenia w wodę.
- inwestycji w infrastrukturę wytwarzania, magazynowania i przesyłu energii odnawialnej.

2. *Dostosowanie do potrzeb sieci nośników energii* – dofinansowanie projektów dotyczących odnawialnych źródeł energii w tym m.in. inwestycje w infrastrukturę wytwarzania, magazynowania i przesyłu energii odnawialnej, budowa i modernizacja sieci elektroenergetycznych umożliwiających przyłączanie jednostek wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych, inwestycje wykorzystujące nowe technologie oraz know how w zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii:

- Energia odnawialna: słoneczna,
- Energia odnawialna: biomasa,
- Energia odnawialna: geotermiczna.

3. *Monitoring środowiska* - dofinansowanie projektów z zakresu bezpieczeństwa ekologicznego w tym m.in. wyposażenie jednostek ratownictwa w specjalistyczny sprzęt oraz tworzenie i rozbudowa systemów lokalnego monitoringu środowiskowego, czyli wdrażanie nowych narzędzi i metod obserwacji środowiska, przygotowanie nowych lub modernizacja istniejących baz danych do gromadzenia i przetwarzania informacji o środowisku.

Realizowane w ramach RPO WiM działania muszą być zgodne z przepisami wspólnotowymi i krajowymi, regulującymi kwestie środowiskowe. Wprowadzanie zasad zrównoważonego rozwoju, związanych z ochroną i poprawą środowiska naturalnego wynika z zapisów *Rozporządzenia Rady 1083/2006* (art. 17). Wymaga się także, by odpowiadały one przepisom *Dyrektywy 2003/4/WE w sprawie publicznego dostępu do informacji dotyczących środowiska*.

Gwarancją zgodności projektów wdrażanych w ramach RPO WiM z polityką ochrony środowiska ma zapewnić ocena formalna i merytoryczna przedłożonych wniosków. Wnioskodawca ubiegający się o

dofinansowanie projektu zobowiązany jest do dostarczenia, wraz z wnioskiem o dofinansowanie, *Formularza w zakresie oceny oddziaływania na środowisko oraz Zaświadczenia organu odpowiedzialnego za monitorowanie obszarów Natura 2000*. W odpowiednich przypadkach konieczne jest również dostarczenie stosownej dokumentacji środowiskowej. Kompletność dokumentacji oraz poprawność przeprowadzonych procedur sprawdzane są na etapie oceny formalnej i merytorycznej w oparciu o Listy sprawdzające w tym *Listę sprawdzającą w zakresie dokumentacji OOS/Natura 2000*. Stopień realizacji polityk horyzontalnych jest jednym z kryteriów podlegających ocenie merytorycznej, ocenianym przez eksperta dziedzinowego oraz eksperta środowiskowego. Kryterium to punktuje konkretne działania podjęte na rzecz realizacji polityk horyzontalnych: równość mężczyzn i kobiet oraz niedyskryminacji, zrównoważonego rozwoju, konkurencji oraz zamówień publicznych i społeczeństwa informacyjnego.

Beneficjent zobowiązuje się w umowie do przestrzegania przepisów w zakresie realizacji wspólnotowych polityk horyzontalnych, w szczególności ochrony środowiska i równości szans. Informacja na temat zgodności projektu z ww. polityką musi być również potwierdzona w składanym wniosku o płatność. Zgodność projektów RPO WiM z prawem wspólnotowym w zakresie ochrony środowiska badana jest przez pracowników IZ/IP/IP II w trakcie kontroli na miejscu realizacji projektu. Zapisy listy sprawdzającej umożliwiają weryfikację dokumentacji środowiskowej oraz sprawdzenie czy w trakcie realizacji projektu nastąpiło naruszenie zasady zgodności z polityką ochrony środowiska.

Podsumowując:

(+) koncepcja zrównoważonego rozwoju pojawia się w założeniach RPO jako zasada horyzontalna

(+) wskazano wysokie walory przyrodnicze województwa oraz określono wiele płaszczyzn w których należy interweniować w celu poprawy stanu środowiska

3. Zrównoważony rozwój w szczegółowym opisie priorytetów i działań regionalnego programu operacyjnego: priorytety i działania mogące wspierać ochronę przyrody i edukację ekologiczną, transport przyjazny środowisku (kolejowy, miejski, rowerowy), efektywność energetyczną, odnawialne źródła energii, gospodarkę ściekową, gospodarkę odpadami

Celem osi priorytetowej I *Przedsiębiorczość* jest „Wzrost potencjału gospodarczego i konkurencyjności przedsiębiorstw Warmii i Mazur”. Zatem zadaniem osi priorytetowej jest wsparcie rozwoju gospodarki województwa oraz rynku pracy, które mają wspierać konkurencyjność regionu. Ze wsparcia wyłączone są podmioty, których działalność może szkodzić środowisku. Wspierane są m.in. projekty małych i średnich przedsiębiorstw, związane z uzyskaniem nowych standardów Wspólnoty w zakresie ochrony środowiska, przekroczeniem norm lub dostosowaniem do bardziej restrykcyjnych norm krajowych oraz zapewnieniem oszczędności energii. Wsparcie na rzecz MŚP jest udzielane m.in. w zakresie promocji produktów i procesów przyjaznych dla środowiska (wdrożenie efektywnych systemów zarządzania środowiskiem, wdrożenie i stosowanie/użytkowanie technologii zapobiegania zanieczyszczeniom, wdrożenie czystych technologii do działalności produkcyjnej przedsiębiorstw).¹

Działania zgrupowane wokół osi priorytetowej II *Turystyka* związane są przede wszystkim ze wzrostem potencjału turystycznego i promocją regionu mających szerokie oparcie w zasobach przyrodniczych i kulturowych. Podstawowym warunkiem, jaki muszą spełniać wszystkie formy działalności turystycznej i

¹ Na podstawie Szczegółowego opisu osi priorytetowej „Przedsiębiorczość” Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007 - 2013, Olsztyn, 12 listopada 2012 r.

towarzyszącej turystyce jest stosowanie rozwiązań uwzględniających wymagania ochrony środowiska jako obszaru przyjaznego zarówno turystom i środowisku przyrodniczemu. Dofinansowane mają być m. in. ścieżki rowerowe.²

Oś priorytetowa III *Infrastruktura społeczna* związana jest bezpośrednio z niwelacją różnic jakościowych w dostępie do usług społecznych jako czynnika wzrostu konkurencyjności. Inwestycje w infrastrukturę edukacyjną w ramach Osi nie odnoszą się w żaden sposób do edukacji ekologicznej czy „zielonych miejsc pracy”.³

Oś priorytetowa IV *Rozwój, restrukturyzacja i rewitalizacja miast* zorientowana jest na *wzmocnienie miast o wysokim potencjale rozwojowym jako atrakcyjnych centrów przedsiębiorczości, usług i zamieszkiwania*. Wynika to z zaspokojenia potrzeb wewnętrznych ośrodków miejskich odnośnie ich rozwoju przestrzennego jak i wzmocnienia funkcji ponadlokalnych centrów przedsiębiorczości i obsługi ludności.

Cel osi „*Wzmocnienie miast o wysokim potencjale rozwojowym jako atrakcyjnych centrów przedsiębiorczości, usług i zamieszkiwania*” będzie realizowany poprzez działania, które z powodzeniem mogłyby wykorzystywać edukację ekologiczną czy ochronę przyrody, co nie zostało dostrzeżone przez autorów RPO WiM:

- „*Humanizacja blokowisk*” - nastawiona na poprawę warunków technicznych oraz ograniczenia negatywnych zjawisk społecznych na osiedlach wielkiej płyty dla zwiększenia bezpieczeństwa użytkowania i poprawy atrakcyjności zamieszkiwania.
- „*Rewitalizacja miast*” – procesy przywracające obszarom możliwość sprawnego działania poprzez zmianę struktury terenów, przywrócenie i umieszczenie nowych funkcji, a przede wszystkim aktywizację tej przestrzeni i ich jakościową zmianę.
- „*Restrukturyzacja terenów powojennych i poprzemysłowych*” – wspierane projekty zwiększające atrakcyjność gospodarczą i inwestycyjną tych terenów, dotyczące ich zagospodarowania i wprowadzenia nowych funkcji gospodarczych i społecznych.⁴

Celem osi priorytetowej V *Infrastruktura transportowa regionalna i lokalna* jest „Poprawa zewnętrznej dostępności i wewnętrznej spójności transportowej regionu”. Ponadto niedostateczny stan techniczny infrastruktury drogowej województwa warmińsko-mazurskiego prowadzi do spadku bezpieczeństwa ruchu, a w rezultacie do podnoszenia kosztów ekonomicznych, społecznych i ekologicznych transportu drogowego w regionie.⁵

Celem VI Osi priorytetowej Środowisko przyrodnicze jest „Wzmocnienie pozycji województwa w europejskich sieciach przyrodniczych poprzez poprawę lub zachowanie dobrego stanu środowiska i zapobieganie jego degradacji”.

² Na podstawie Szczegółowego opisu osi priorytetowej „Turystyka” Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007 - 2013, Olsztyn, 14 sierpnia 2012 r.

³ Na podstawie Szczegółowego opisu osi priorytetowej „Infrastruktura społeczna” Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007 - 2013, Olsztyn, 14 sierpnia 2012 r.

⁴ Na podstawie Szczegółowego opisu osi priorytetowej „Rozwój, restrukturyzacja i rewitalizacja miast” Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007 - 2013, Olsztyn, 10 lipca 2012 r.

⁵ Na podstawie Szczegółowego opisu osi priorytetowej „Infrastruktura transportowa regionalna i lokalna” Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007 - 2013, Olsztyn, 21 listopada 2012 r.

Działania zgrupowane wokół tej osi, skoncentrowane zostały na dziedzinach środowiska przyrodniczego Warmii i Mazur najbardziej zagrożonych degradacją lub wymagających usunięcia istniejących zagrożeń.

Wsparcie projektów dotyczących czystości wód i ziemi, powietrza w aspekcie energii odnawialnej, ochrony przeciwpowodziowej i usuwania skutków zanieczyszczeń.

Przedsięwzięcia związane z gospodarką odpadami i ochroną powierzchni ziemi polegają m.in. na likwidacji lub rekultywacji składowisk odpadów, wdrażaniu segregacji, selekcji i wtórnego wykorzystania odpadów poprzez budowę punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych, składowisk jako elementów zakładu zagospodarowania odpadów, instalacji umożliwiających przygotowanie odpadów do procesów odzysku, instalacji do ich odzysku, instalacji do termicznego przekształcania odpadów komunalnych z odzyskiem energii, instalacji do unieszkodliwiania odpadów komunalnych w procesach innych niż składowanie.

W poddziałaniu gospodarka wodno-ściekowa są realizowane przedsięwzięcia związane przede wszystkim z ochroną wód powierzchniowych i podziemnych, polegające na budowie i modernizacji systemów kanalizacji sanitarnej, kanalizacji deszczowej i oczyszczalni ścieków.

Na ochronę powietrza atmosferycznego przed zanieczyszczeniami ma wpływ realizacja projektów dotyczących odnawialnych źródeł energii prowadzących do wzrostu jej udziału w bilansie energetycznym regionu (inwestycje w infrastrukturę wytwarzania, magazynowania i przesyłu energii ze źródeł odnawialnych, budowa i modernizacja sieci elektroenergetycznych umożliwiających przyłączenie jednostek wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych, inwestycje wykorzystujące nowoczesne technologie oraz know how w zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii).

W ramach inwestycji związanych z ochroną środowiska przed zanieczyszczeniami i zniszczeniami, realizowane będą projekty z zakresu prewencji zagrożeń.

Dofinansowaniu podlegają projekty w zakresie ochrony przeciwpowodziowej (w tym budowa, modernizacja i poprawa stanu technicznego urządzeń przeciwpowodziowych: zbiorników hydrotechnicznych, przepompowni, polderów, wałów przeciwpowodziowych itp., budowa i modernizacja małych zbiorników wielozadaniowych o pojemności mniejszej niż 10 mln m³) oraz wyposażenie jednostek ratownictwa w specjalistyczny sprzęt, z wyłączeniem projektów wspieranych w ramach PO IiŚ. Ponadto pomoc finansowa przeznaczona jest także na zagospodarowanie pod względem sanitarnym szlaków wodnych poprzez organizację punktów odbioru odpadów stałych i płynnych i zmodernizowanie lub wybudowanie przystani żeglarskich.

Priorytetem są projekty, które mają na celu zwolnienie szybkości odpływu wód opadowych oraz zwiększenie retencyjności zlewni (na przykład odtworzenie zdolności retencyjnej naturalnych terenów zalewowych i podmokłych; ponowne połączenie rzek z ich naturalnymi terenami zalewowymi; zaprzestanie melioracji, przywrócenie naturalnego koryta rzeczno, w tym cofnięcie regulacji koryta rzeczno czy rozbiórka wałów przeciwpowodziowych i innych urządzeń przeciwpowodziowych, które stanowią przeszkodę dla swobodnego przepływu wód powodziowych; rozwój suchych polderów przeciwpowodziowych, itp.). Działania obejmują również naprawę istniejących urządzeń przeciwpowodziowych, jeśli to konieczne. Budowa nowych środków infrastrukturalnych służących ochronie przeciwpowodziowej może być wspierana tylko w przypadkach, gdy pomimo realizacji wyżej wymienionych działań istnieje ryzyko powodziowe oraz pod warunkiem spełnienia wymagań dyrektyw unijnych, w szczególności Artykułu 4(7) Ramowej Dyrektywy Wodnej. Ponadto, w sytuacjach, gdy zagrożenie przeciwpowodziowe istnieje i będzie musiało być zarządzane, wsparcie uzyskuje przygotowanie i utrzymanie w stanie gotowości operacyjnej regionalnych i lokalnych planów postępowania w sytuacjach zagrożenia przeciwpowodziowego. Przedsięwzięcia związane z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym, powinny opierać się na zintegrowanej strategii zarządzania

obejmującej cały obszar zlewni, np. powinny być zgodne z Programem Małej Retencji dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2006-2015, przy założeniu, że jest on zgodny z wyżej wspomnianą hierarchią przeciwpowodziową oraz dyrektywami UE.⁶

W ramach VII Osi priorytetowej Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego realizowane są działania i projekty związane z upowszechnianiem nowoczesnych technik informacyjnych i szerszym wykorzystaniem technologii informatycznych dla rozwoju przedsiębiorczości. Zapisy tej Osi nie odnoszą się w żaden sposób do działań prośrodowiskowych.⁷

Podsumowując:

- (-) w III, IV i VII osi nie zawarto działań wspierających zrównoważony rozwój
- (-) ryzykowne jest dopuszczenie do finansowania części działań z zakresu ochrony przeciwpowodziowej
- (-) brak możliwości finansowania projektów z zakresu edukacji ekologicznej i bioróżnorodności
- (+) finansowanie projektów które mają na celu zwolnienie szybkości odpływu wód opadowych oraz zwiększenie retencyjności zlewni

4. Kryteria wyboru projektów a zasada zrównoważonego rozwoju.

Obowiązujące dokumenty aplikacyjne, przede wszystkim wnioski i studium wykonalności (ew. biznes plan) wraz z kartami oceny merytorycznej, stanowią zestaw, który nie jest szczególnie „przyjazny” dla ekspertów oceniających i w konsekwencji nie sprzyja szybkiej i jednoznacznej ocenie merytorycznej. Od wnioskodawcy wymaga się wielokrotnego wpisywania tych samych danych w różnych częściach dokumentacji aplikacyjnej. Dotyczy to np. opisanie celu projektów, opisu bieżącej sytuacji wnioskodawcy i powoduje, że wnioski i studia wykonalności mają zbyt wielką objętość, a ponadto w tej sytuacji wzrasta prawdopodobieństwo wystąpienia nieścisłości pomiędzy opisami, co należy traktować jako uchybienie wnioskodawcy i co grozi (w przypadku rygorystycznego traktowania reguł pisania wniosku) odrzuceniem wniosku lub odebraniem punktów. Przykładem tego zjawiska jest formułowanie bardzo wielu celów projektu w części poświęconej opisowi przedsięwzięcia, a następnie wpisywanie do tabeli ze wskaźnikami tylko nielicznych, co z kolei czasami pozostaje w niezgodzie z danymi wpisanymi w jeszcze innych częściach dokumentacji aplikacyjnej, np. w macierzy logicznej (wymaganej w studium wykonalności). Kryteria merytoryczne w jak największej mierze powinny odnosić się wprost do konkretnych pól wniosku czy studium wykonalności. Ekspert KOP powinien wiedzieć, gdzie dokładnie szukać informacji pozwalających ocenić, czy aplikacja spełnia dane kryterium merytoryczne. I z drugiej strony, wnioskodawca będąc świadomym tych kryteriów powinien wiedzieć, czy wypełnienie określonych pól będzie skutkowało spełnieniem lub nie spełnieniem tych kryteriów.

Kryteria merytoryczne zerojedynkowe dla wszystkich działań/poddziałań uwzględniają zgodność z horyzontalnymi politykami, w tym zrównoważonego rozwoju.

W niektórych działaniach oceniany jest także stopień wypełnienia polityk horyzontalnych w kryteriach punktowych.

⁶ Na podstawie Szczegółowego opisu osi priorytetowej „Środowisko przyrodnicze” Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007 - 2013, Olsztyn, 31 lipca 2012 r.

⁷ Na podstawie Szczegółowego opisu osi priorytetowej „Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego” Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007 - 2013, Olsztyn, 17 grudnia 2012 r.

4.1 Ocena kryteriów wyboru projektów z obszarów: ochrony przyrody i edukacji ekologicznej, transportu przyjaznego środowisku (kolejowy, miejski, rowerowy), efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii, gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami.

Ocena wniosków składanych w ramach osi priorytetowej VI „Środowisko przyrodnicze” wymaga znacznej wiedzy merytorycznej, znajomości przepisów dotyczących ochrony środowiska.

Sformułowanie kryteriów pozwala dokonać oceny merytorycznej w znacznym stopniu obiektywnej. Do takich wskaźników należą m.in.:

- Ograniczenie ilości odpadów kierowanych na składowisko,
- Osiągnięcie lub przekroczenie poziomów odzysku i recyklingu odpadów, zgodnie z WPGO (% dla roku 2010) łącznie dla odpadów biodegradowalnych, odpadów opakowaniowych,
- Rekultywacja składowisk w ramach systemu gospodarki odpadami w RGO,
- Wielkość aglomeracji, określona w RLM,
- Przyrost RLM,
- Liczba mieszkańców potencjalnie zagrożonych powodzią lub katastrofą urządzenia wodnego,
- Stopień innowacyjności rozwiązań,
- Stopień wyposażenia aglomeracji w system kanalizacji zbiorczej.

Premiowana jest także gotowość beneficjenta do inwestycji, którą rozumie się poprzez takie dziedziny jak:

- Własność gruntów,
- Uregulowany stan prawny,
- Powołanie Pełnomocnika ds. realizacji projektu oraz jednostki realizującej projekt,
- Posiadanie pozwolenia na budowę,
- Posiadanie przygotowanej dokumentacji przetargowej.

Choć można mieć wątpliwości czy wszystkie ww. czynniki świadczą o przygotowaniu beneficjenta do realizacji projektu, to należy docenić próbę oderwania oceny od subiektywnego zdania ekspertów KOP i uznać ten kierunek za właściwy.

Kryteria merytoryczne zerojedynkowe dla wszystkich działań/poddziałań, m.in.:

- zgodność z horyzontalnymi politykami, w tym zrównoważonego rozwoju.

Działanie 6.1. POPRAWA I ZAPOBIEGANIE DEGRADACJI ŚRODOWISKA POPRZEC BUDOWĘ, ROZBUDOWĘ I MODERNIZACJĘ INFRASTRUKTURY OCHRONY ŚRODOWISKA

Poddziałanie 6.1.1 Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi

Kryteria punktowe:

- Eliminacja lub ograniczenie ilości odpadów kierowanych do składowania
- Zapewnienie poziomów odzysku i recyklingu odpadów
- Rekultywacja składowisk (wg definicji przyjętej w ustawie o odpadach) w ramach systemu gospodarki odpadami
- Wskaźnik jednostkowych kosztów inwestycyjnych
- Przygotowanie projektu – gotowość do realizacji inwestycji: a) własność gruntów, b) stan prawny beneficjenta, c) przygotowanie instytucjonalne do wdrażania, d) wartość zadań inwestycyjnych posiadających pozwolenia na budowę w stosunku do wartości wszystkich zadań, e) wartość kontraktów posiadających dokumentację przetargową w stosunku do całkowitej wartości projektu.

Działanie 6.1. POPRAWA I ZAPOBIEGANIE DEGRADACJI ŚRODOWISKA POPRZEC BUDOWĘ, ROZBUDOWĘ I MODERNIZACJĘ INFRASTRUKTURY OCHRONY ŚRODOWISKA

Poddziałanie 6.1.2. Gospodarka wodno-ściekowa

Kryteria punktowe:

- Wielkość aglomeracji w RLM
- Przyrost RLM
- Wypełnienie przez aglomerację wymogów dyrektywy 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991r. w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych
- Wskaźnik jednostkowych kosztów inwestycyjnych
- Wskaźnik kosztu inwestycyjnego na 1 kg usuniętego ładunku BZT5
- Przygotowanie projektu – gotowość do realizacji inwestycji: a) własność gruntów, b) stan prawny beneficjenta, c) przygotowanie instytucjonalne do wdrażania, d) wartość zadań inwestycyjnych posiadających pozwolenia na budowę w stosunku do wartości wszystkich zadań, e) wartość kontraktów posiadających dokumentację przetargową w stosunku do całkowitej wartości projektu.

Działanie 6.2. OCHRONA ŚRODOWISKA PRZED ZANIECZYSZCZENIAMI I ZNISZCZENIAMI

Poddziałanie 6.2.1. Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii

Kryteria punktowe:

- Wskaźnik wykorzystania energii odnawialnej
- Uniknięcie emisje zanieczyszczeń CO₂
- Redukcja emisji zanieczyszczeń w przeliczeniu na SO₂.
- Zmniejszenie zapotrzebowania na ciepło
- Wskaźnik jednostkowych kosztów inwestycyjnych
- Przygotowanie projektu – gotowość do realizacji inwestycji: a) własność gruntów, b) stan prawny beneficjenta, c) przygotowanie instytucjonalne do wdrażania, d) wartość zadań inwestycyjnych posiadających pozwolenia na budowę w stosunku do wartości wszystkich zadań, e) wartość kontraktów posiadających dokumentację przetargową w stosunku do całkowitej wartości projektu.

Działanie 6.2. OCHRONA ŚRODOWISKA PRZED ZANIECZYSZCZENIAMI I ZNISZCZENIAMI

Poddziałanie 6.2.2. Bezpieczeństwo ekologiczne.

Kryteria punktowe dla projektów przeciwpowodziowych: 1. budowa, modernizacja i poprawa stanu technicznego urządzeń przeciwpowodziowych, 2. regulacja cieków wodnych, 3. modernizacja i budowa małych zbiorników retencyjnych:

- Ilość mieszkańców potencjalnie zagrożonych powodzią lub katastrofą urządzenia wodnego
- Powierzchnia obszaru zagrożonego powodzią lub katastrofą urządzenia wodnego
- Przygotowanie projektu – gotowość do realizacji inwestycji: a) własność gruntów, b) stan prawny beneficjenta, c) przygotowanie instytucjonalne do wdrażania, d) wartość zadań inwestycyjnych posiadających pozwolenia na budowę w stosunku do wartości wszystkich zadań, e) wartość kontraktów posiadających dokumentację przetargową w stosunku do całkowitej wartości projektu

Kryteria punktowe dla projektów z zakresu monitoringu: 4. tworzenie i rozbudowywanie systemów lokalnego monitoringu środowiskowego, 5. opracowanie baz danych dotyczących stanu środowiska oraz systemów przekazywania tych informacji mieszkańcom:

- Zasięg obszarowy projektu
- Zgodność z metodykami lub innymi standardami dotyczącymi technik badawczych i ocen stanu środowiska uznanymi przez UE, w tym standardy informatyczne
- Zapewnienie trwałości instytucjonalnej i trwałości wykorzystania wyników projektu
- Stopień innowacyjności rozwiązań.

Kryteria punktowe dla projektów z zakresu bezpieczeństwa ekologicznego: 6. doposażenie jednostek ratownictwa i służb ochrony środowiska, w tym zakupy specjalistycznego sprzętu:

- Wpływ na zwiększenie poziomu bezpieczeństwa ludzi i środowiska
- Wpływ na skuteczność podejmowanych działań w zakresie zwiększenia ochrony przed klęskami żywiołowymi i katastrofami ekologicznymi
- Trwałość projektu i wykonalność instytucjonalna

Oś Priorytetowa V INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA REGIONALNA I LOKALNA
Oceniany jedynie stopień wypełnienia polityk horyzontalnych w kryteriach punktowych.

4.2 Ocena kryteriów dla projektów pozostałych pod kątem stopnia odzwierciedlenia zasady zrównoważonego rozwoju.

Oś Priorytetowa I – PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Poddziałanie 1.1.5 - Wsparcie MŚP - promocja produktów i procesów przyjaznych dla środowiska.

Kryteria punktowe:

Skala oddziaływania projektu na środowisko w stosunku do dotychczasowej działalności wnioskodawcy (brak, mała, średnia, duża) – 0-3 pkt., waga: 3

Oś Priorytetowa II TURYSTYKA

Oceniany jedynie stopień wypełnienia polityk horyzontalnych w kryteriach punktowych.

Oś Priorytetowa III INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Działanie 3.2 WYSOKI POZIOM ZABEZPIECZENIA I DOSTĘPNOŚCI MEDYCZNEJ I OPIEKUŃCZEJ

Kryteria punktowe:

- Stopień wypełnienia polityk horyzontalnych.

Oś Priorytetowa IV REWITALIZACJA

Działanie 4.1 HUMANIZACJA BLOKOWISK

Kryteria punktowe:

- Stopień wypełnienia polityk horyzontalnych.

Oś priorytetowa VII Społeczeństwo informacyjne

Kryteria merytoryczne zerojedynkowe:

- zgodność z horyzontalnymi politykami, w tym zrównoważonego rozwoju,

Kryteria merytoryczne punktowe:

- stopień wypełnienia polityk horyzontalnych – 1-4 pkt, waga: 2 (w skali 1-5).

Podsumowując:

(+) kryteria merytoryczne zerojedynkowe dla wszystkich działań i poddziałań uwzględniają zgodność z zasadą ekorozwoju, także w niektórych kryteriach punktowych.

(-) nie licząc osi VI kryteria punktowe nie uwzględniają aspektów środowiskowych, innych niż stopień wypełnienia polityk horyzontalnych (zasada ekorozwoju).

5. Projekty kluczowe a zrównoważony rozwój

W ramach RPO WiM, zgodnie z Indykatorywnym wykazem projektów kluczowych, dofinansowanie otrzyma 17 projektów, w tym projekty zintegrowane:

1. Program usprawnienia powiązania komunikacyjnego w południowo-zachodniej części województwa warmińsko-mazurskiego.
 2. Program usprawnienia powiązania komunikacyjnego w północnej części województwa warmińsko-mazurskiego.
 3. Program pn. „Rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno-ściekowej w Regionie Wielkich Jezior Mazurskich.
 4. Program pn. „Budowa ekologicznych mini przystani żeglarskich wraz z systemami odbioru i segregacji odpadów na wybranych obszarach regionu warmińsko-mazurskiego”.
 5. Program Rozwoju Turystyki w obszarze Kanatu Elbląskiego i Pojezierza Iławskiego.
- Ponadto projekt – Regionalny Port Lotniczy Olsztyn-Mazury .
Wymienione powyżej projekty mają wpływ na zrównoważony rozwój regionu.

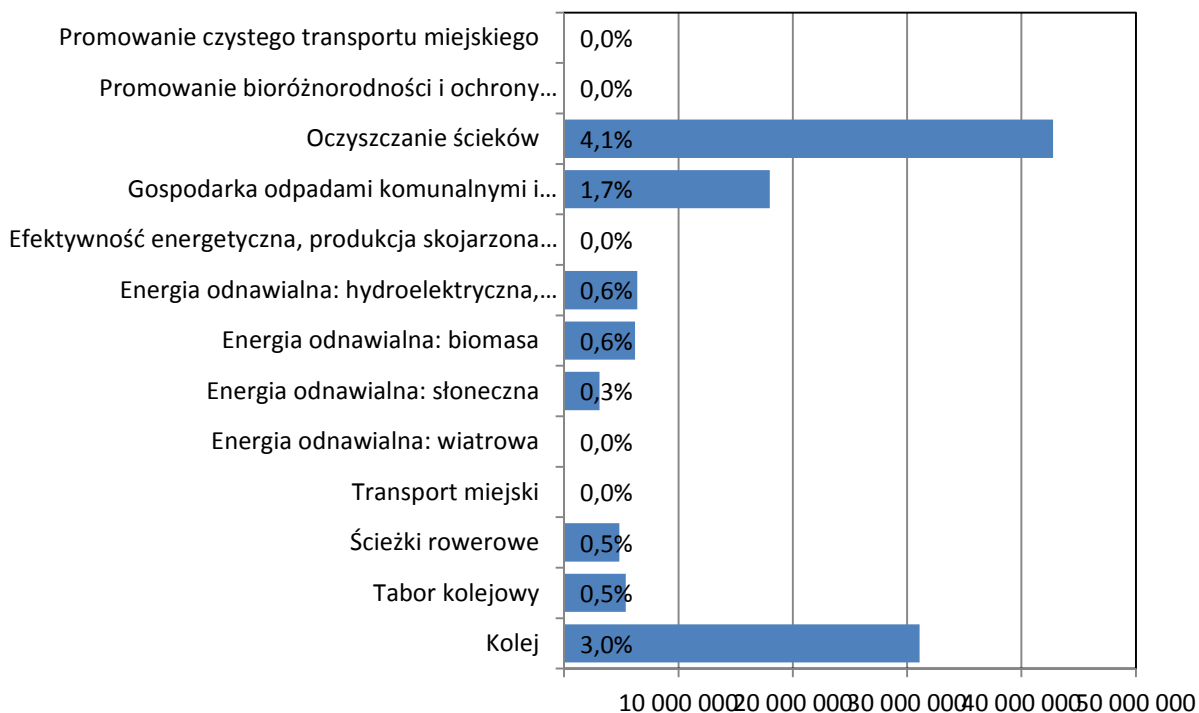
Podsumowując:

(+) na liście projektów kluczowych znalazło się kilka projektów wspierających zrównoważony rozwój

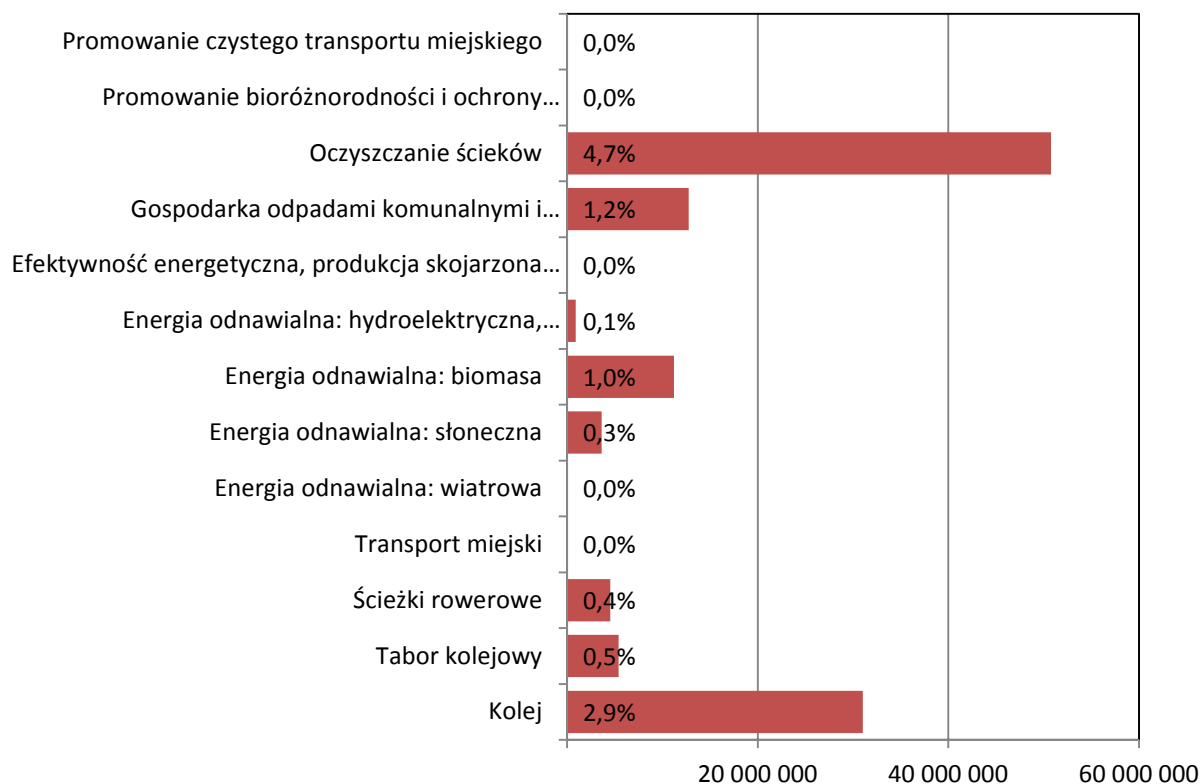
6. Alokacje środków finansowych a zrównoważony rozwój

6.1 Zaprogramowane wsparcie finansowe obszarów: ochrony przyrody i edukacji ekologicznej, transportu przyjaznego środowisku (kolejowy, miejski), efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii, gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami w stosunku do całości środków dostępnych w RPO

Ryc. 6.1a Zaprogramowane wsparcie finansowe wybranych kategorii interwencji na tle całości środków dostępnych w RPO (RPO 2007)

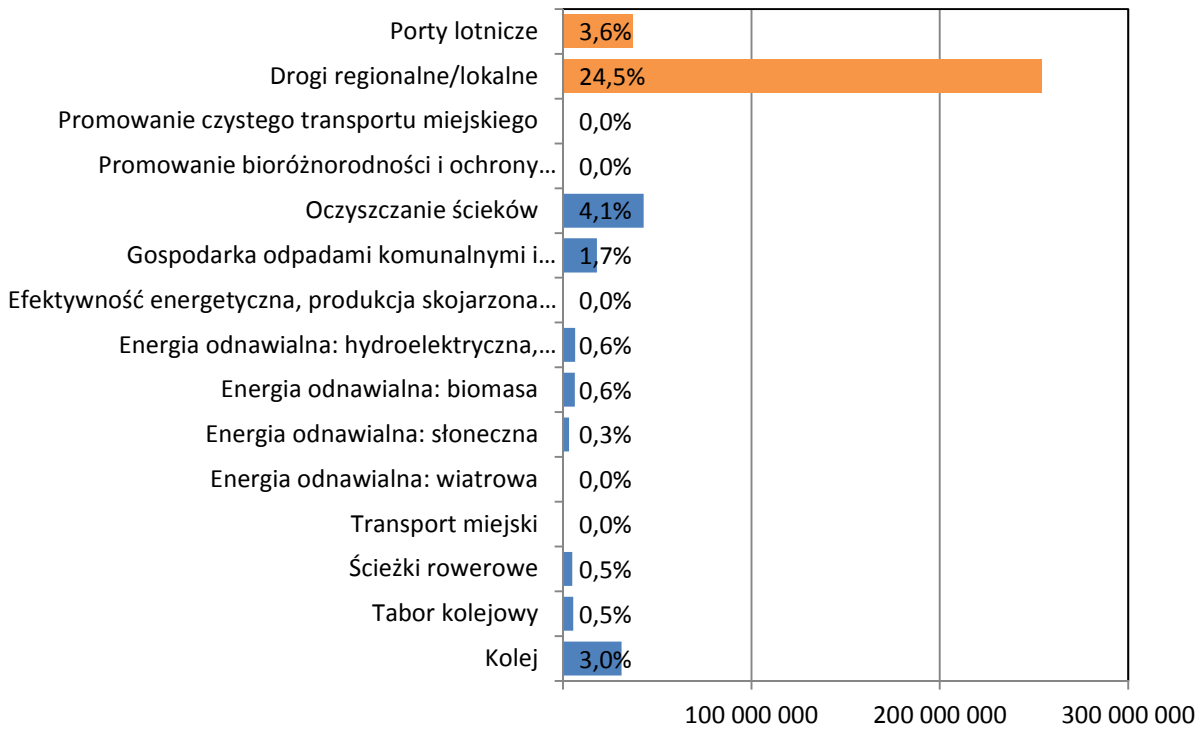

Ryc. 6.1b Zaprogramowane wsparcie finansowe wybranych kategorii interwencji na tle całości środków dostępnych w RPO (RPO 2012)

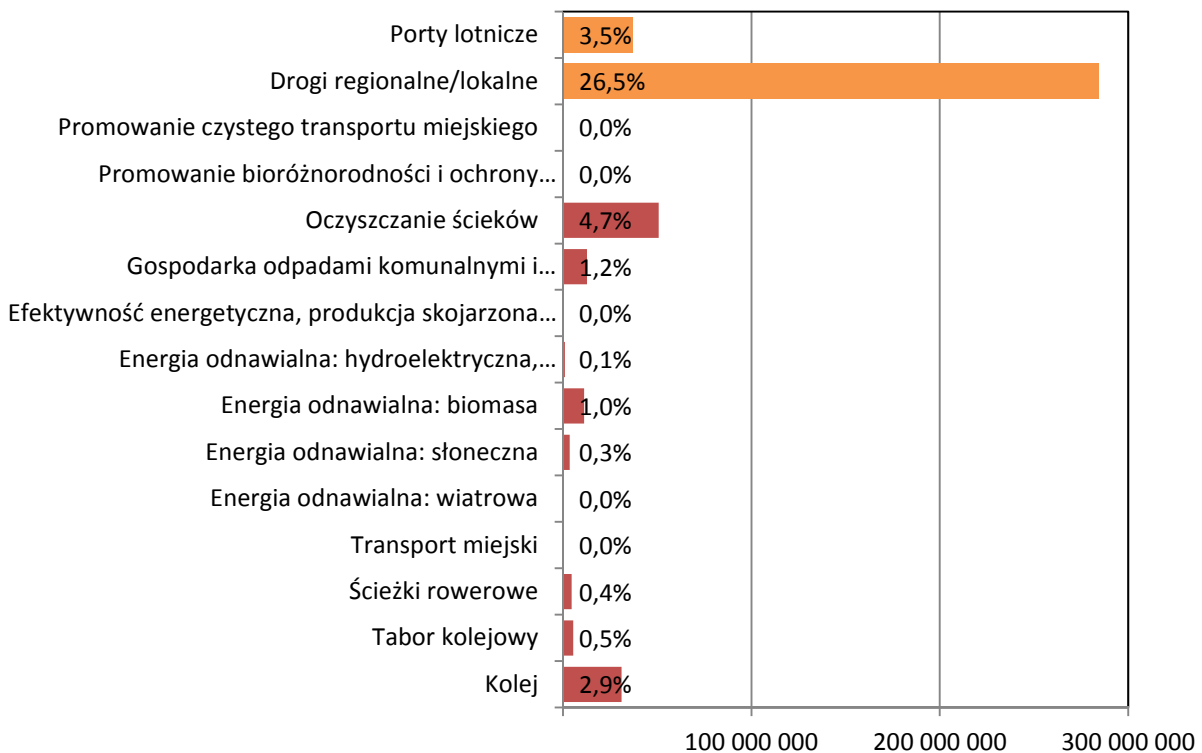

6.2 Zaprogramowane wsparcie finansowe obszarów: ochrony przyrody i edukacji ekologicznej, transportu przyjaznego środowisku (kolejowy, miejski), efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii, gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami na tle alokacji dla sektorów: transport drogowy i lotniczy

Ryc. 6.2a Zaprogramowane wsparcie finansowe wybranych kategorii interwencji na tle środków zaplanowanych na wsparcie transportu drogowego i lotniczego (RPO WiM 2007)

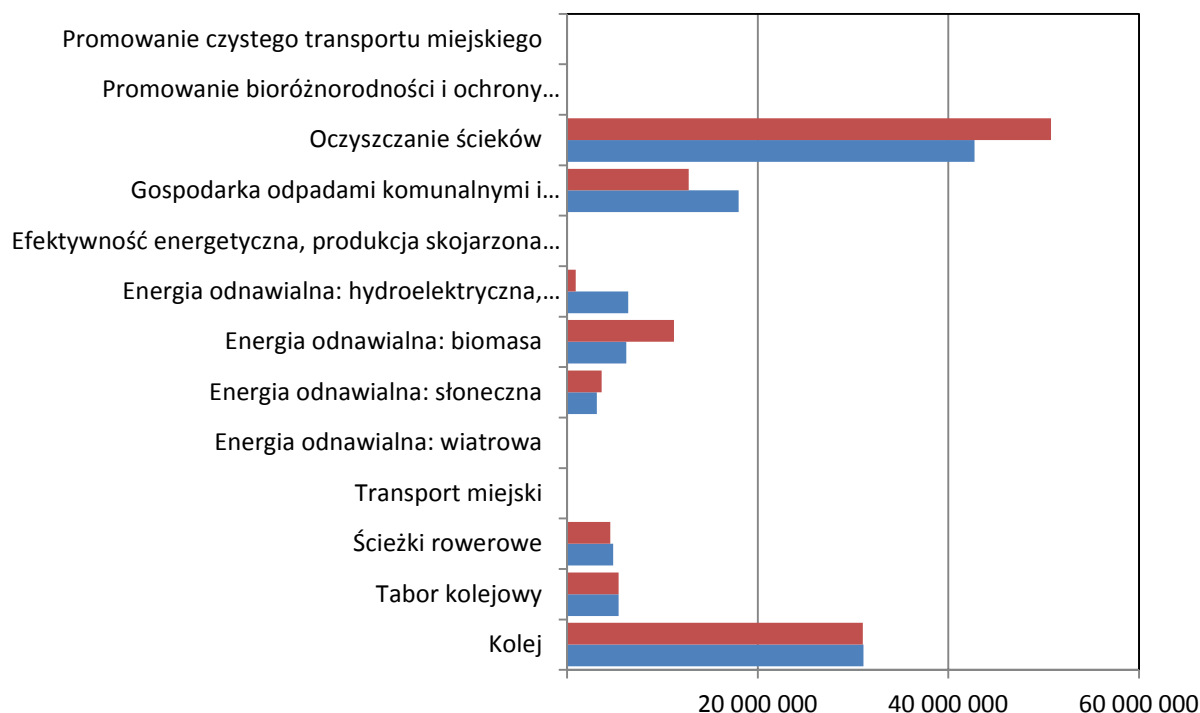

Ryc. 6.2b Zaprogramowane wsparcie finansowe wybranych kategorii interwencji na tle środków zaplanowanych na wsparcie transportu drogowego i lotniczego (RPO WiM 2012)

6.3 Zmiany alokacji dla obszarów: ochrony przyrody i edukacji ekologicznej, transportu przyjaznego środowisku (kolejowy, miejski, rowerowy), efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii, gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami

Ryc. 6.3 Zmiany w alokacjach RPO WiM dla wybranych kategorii interwencji pomiędzy latami 2007 (kolor niebieski) a 2012 (kolor bordowy).

6.4 Wskaźniki wdrażania RPO a zrównoważony rozwój

W Osi VI wskaźniki programowe słabo wpisują się w dokumenty strategiczne – w większości są one zgodne jedynie na poziomie jednego wskaźnika programowego – w zakresie energii odnawialnej.

Wskaźniki programowe VI Osi:

Liczba projektów z zakresu gospodarki odpadami.

Liczba projektów z zakresu prewencji zagrożeń.

Długość wybudowanej sieci wodociągowej.

Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej.

Liczba osób objętych selektywną zbiórką odpadów w wyniku realizacji projektów.

Odpady wytworzone poddane odzyskowi.

Liczba osób podłączonych do sieci wodociągowej w wyniku realizacji projektu.

Liczba osób podłączonych do sieci kanalizacyjnej w wyniku realizacji projektu.

Liczba projektów z zakresu energii odnawialnej.

Ilość energii wytworzonej z odnawialnych źródeł energii w wyniku realizacji projektów MWh/rok

Dodatkowa moc zainstalowana energii ze źródeł odnawialnych w MW.

Liczba osób zabezpieczonych przed powodzią w wyniku realizacji projektów.

Poniżej podano wskaźniki dla priorytetów związanych ze zrównoważonym rozwojem i ich zmiany w okresie 2007-2012 r.

Tab. 6.4.1 Wartości poszczególnych wskaźników RPO w dokumentach z roku 2007 i 2012.
Liczby dotyczą roku docelowego – 2013

Wskaźnik	RPO WP październik 2007	RPO WP styczeń 2012	Sprawozdanie z realizacji RPO za 2012 r.
OŚ PRIORYTETOWA nr.4 ROZWÓJ, RESTRUKTURYZACJA I REWITALIZACJA MIAST			
Liczba projektów zapewniających zrównoważony rozwój oraz poprawiających atrakcyjność miast (szt.)	84	84	84
OŚ PRIORYTETOWA nr. 5 INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA REGIONALNA I LOKALNA			
Liczba projektów z zakresu transportu (szt.)	60	123	123
Długość nowych dróg (km)	28	18	18
Długość zrekonstruowanych dróg (km)	304	588	588
Długość nowych linii kolejowych (km)	4	3	3
Długość zrekonstruowanych linii kolejowych (km)	54	54	54
Liczba zakupionego taboru kolejowego (szt.)	4	4	4
Pojemność zakupionego taboru kolejowego (miejsca)	720	720	720
Długość nowej/ zmodernizowanej sieci elektroenergetycznej (km)	88	88	-
Długość przebudowanych, rozbudowanych dróg wodnych	64	-	-
OŚ PRIORYTETOWA nr 6 ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE			
Liczba projektów z zakresu gospodarki odpadami (szt.)	4	4	4
Liczba projektów z zakresu prewencji zagrożeń (szt.)	1	13	13
Liczba projektów z zakresu energii odnawialnej (szt.)	30	30	30
Dodatkowa moc zainstalowana energii ze źródeł odnawialnych (MW)	4	15	15
Długość wybudowanej sieci wodociągowej (km)	110	197	197
Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej (km)	390	600	600
Liczba osób przyłączonych do sieci wodociągowej w wyniku realizacji projektu (tys. osób)	19	19	19
Liczba osób przyłączonych do sieci kanalizacyjnej w wyniku realizacji projektu (tys. osób)	40	35	35
Liczba osób objętych selektywną zbiórką odpadów w wyniku realizacji projektów (tys. osób)	150	210	-

Odpady wytworzone poddane odzyskowi %	30	30	-
Liczba osób zabezpieczonych przed powodzią w wyniku realizacji projektów (tys. osób)	9	9	-
Ilość energii wytworzonej z odnawialnych źródeł energii w wyniku realizacji projektów MWh/rok	79000	30000	-

Podsumowując:

(-) zwiększono długość zrekonstruowanych dróg przy równoczesnym zmniejszeniu długości nowych linii kolejowych

(-) żaden ze wskaźników realizacji celów RPO nie może być uznany za miarę zrównoważonego rozwoju

(+) znacząco zwiększono wskaźniki z zakresu energii odnawialnej, sieci kanalizacyjnej, selektywnej zbiórki odpadów

7. Stan wdrażania, ocena barier i rzeczywistej dostępności wsparcia dla obszarów: ochrony przyrody i edukacji ekologicznej, transportu przyjaznego środowisku (kolejowy, miejski), efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii oraz działań wspierających zrównoważony rozwój

Od początku realizacji Programu najwięcej środków zostało zakontraktowanych na realizację projektów drogowych oraz na inwestycje podnoszące konkurencyjność firm, produktów i usług – łącznie ponad połowa wartości wszystkich podpisanych umów.

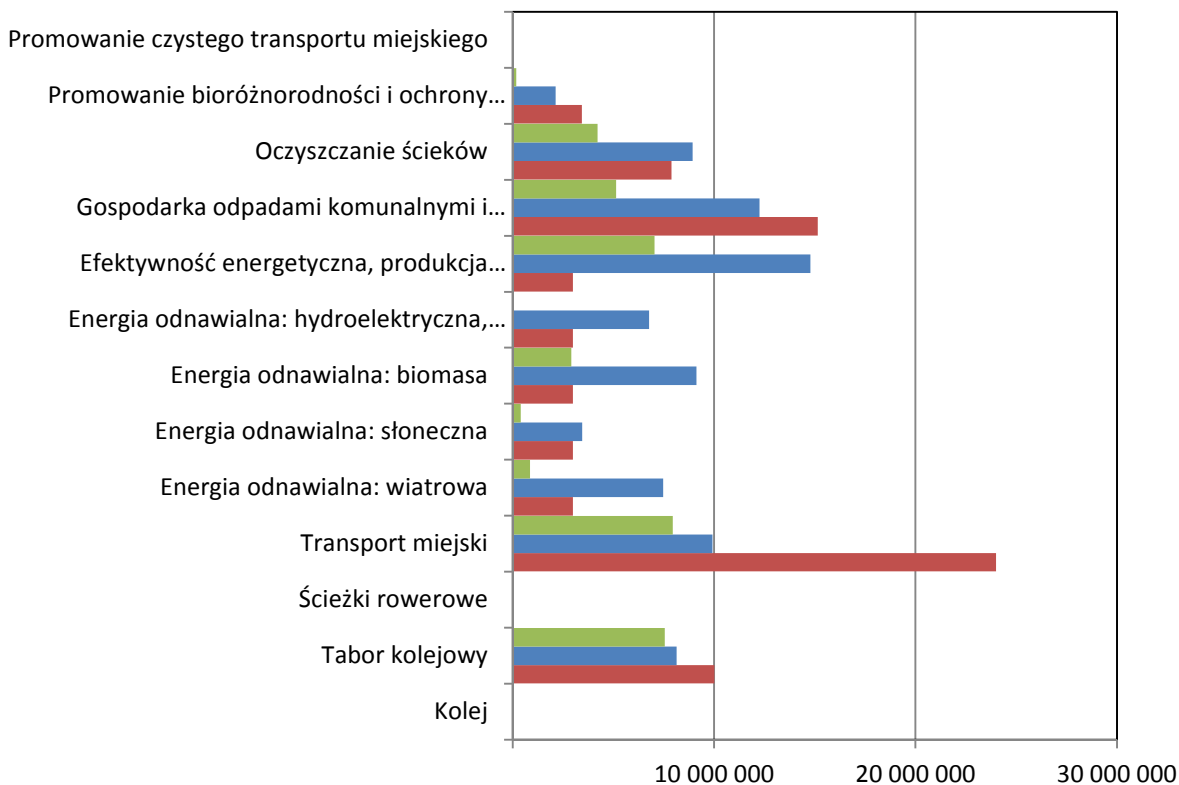
W VI osi priorytetowej „Środowisko przyrodnicze” dofinansowanie zostało ukierunkowane głównie na gospodarkę wodno-ściekową skupioną na ochronie wód powierzchniowych i podziemnych.

W ramach osi priorytetowej VI „Środowisko przyrodnicze” przewidziano do realizacji **30 projektów** kluczowych, w tym **16** projektów pochodzi z Programu pt. „*Rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno-ściekowej w Regionie Wielkich Jezior Mazurskich - MASTERPLAN*”, **12** projektów pochodzi z Programu pt. „*Budowa ekologicznych mini przystani żeglarskich wraz z systemami odbioru i segregacji odpadów na wybranych obszarach regionu warmińsko-mazurskiego*”, **1** projekt z Programu „*Rozwoju turystyki w obszarze Kanału Elbląskiego i Pojezierza Ławskiego*” i **1** projekt kluczowy z zakresu gospodarki odpadami pt. „*Budowa Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Spytkowie*”. Zakładany poziom dofinansowania na przedmiotowe projekty wynosi **46 791 094,93 euro**, co stanowi ok. **50,16%** alokacji na całą oś.

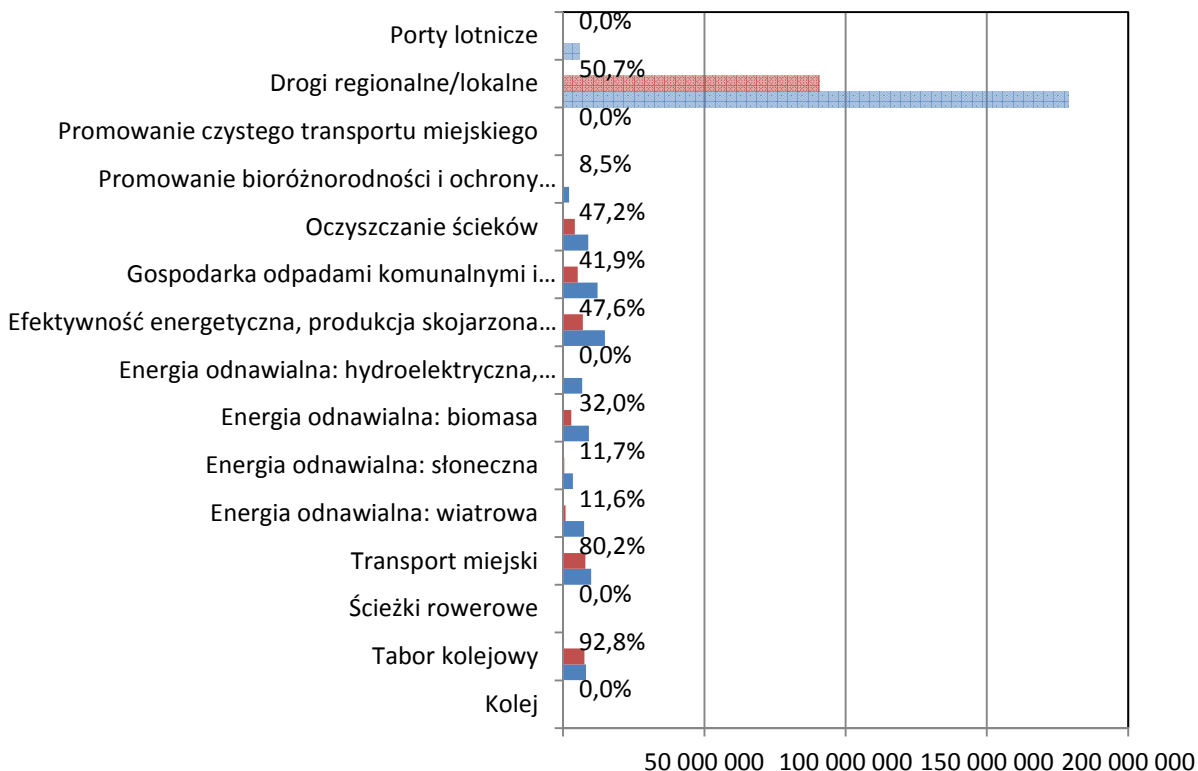
Od uruchomienia Programu podpisano **25** umów na wartość dofinansowania środkami UE **28 914 469,30 euro** (130 895 802,54zł), pozostałe umowy zostaną podpisane w następnym okresie sprawozdawczym.⁸

⁸ Na podstawie Załącznika do Uchwały Nr 33/2012 Komitetu Monitorującego RPO WiM z dnia 27 czerwca 2012 r. Sprawozdanie roczne za 2011r. z realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007-2013

Ryc. 7a Stan wdrażania w wybranych kategoriach interwencji (sprawozdanie 2011 *versus* założenia RPO 2007, RPO 2011)

Ryc. 7b Stan wdrażania w wybranych kategoriach interwencji na tle środków wydatkowanych na wsparcie transportu drogowego i lotniczego (sprawozdanie 2011 *versus* założenia RPO 2011)

Podsumowując:

(+) realizacje budżetów kategorii transport miejski oraz tabor kolejowy charakteryzują się wysokim wykonaniem

(-) żaden ze wskaźników realizacji celów RPO nie może być uznany za miarę zrównoważonego rozwoju

(-) porównanie zaawansowania finansowego realizacji poszczególnych kategorii interwencji prowadzi do wniosku o uprzywilejowanej pozycji transportu drogowego w stosunku do kategorii uznawanych za prośrodowiskowe

8. Podsumowanie i wnioski do programowania na lata 2014-2020

Województwo warmińsko-mazurskie pomimo posiadania w RPO osi priorytetowej o nazwie "środowisko przyrodnicze" nie umożliwiło finansowania ze środków RPO działań służących czynnej ochronie przyrody oraz edukacji ekologicznej. W województwie warmińsko-mazurskim dopuszczalne działania w osi "środowiskowej" obejmują jedynie zewnętrzne działania (głównie infrastrukturalne) ograniczające presję na środowisko przyrodnicze w ramach gospodarki, w tym ściekowej, odpadami, produkcją energii.

Tematyka dotycząca potrzeby bezpośredniej ochrony przyrody nie była wyraźnie akcentowana w obowiązującej obecnie "Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020"⁹ będącej dokumentem kierunkowym dla Regionalnego Programu Operacyjnego. Strategia dostrzega wysokiej jakości środowisko przyrodnicze, w diagnozie zwraca się jednak uwagę na możliwe ograniczenia rozwoju gospodarki na obszarach Natura 2000 a także brak koncepcji rozwoju oraz myślenia traktującego środowisko przyrodnicze jako przewagę konkurencyjną. W sferze celów strategicznych dokument koncentruje się na wykorzystywaniu walorów przyrodniczych oraz sprowadza potrzebę ochrony przyrody jedynie do przedsięwzięć inwestycyjnych ograniczających zanieczyszczanie środowiska. Podobną tendencję zaobserwować można w przyjętych w maju 2012 „Założeniach aktualizacji Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020”¹⁰. W opracowanych założeniach przyroda jest postrzegana jako atut rozwojowy regionu. Potrzeby jej ochrony sprowadzają się jednak do "ciągłego inwestowania w modernizację i rozbudowę sieci wodociągowo-kanalizacyjnej, a także w zakłady utylizacji odpadów".

Dla zachowania bioróżnorodności regionu Warmii i Mazur wskazanych jest szereg działań obejmujących:

- właściwe zarządzanie środowiskiem przyrodniczym, ze szczególnym uwzględnieniem waloryzacji przyrodniczej regionu, przygotowania planów dotyczących obszarów cennych przyrodniczo oraz monitoringu zasobów przyrodniczych, a także programów ochrony krajobrazu i bioróżnorodności,
- rozwój sfery gospodarczej bazującej na potencjale przyrodniczym, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości rozwoju proprzyrodniczego produktu turystycznego oraz sektora energii odnawialnych - uwzględniającego potrzebę ochrony walorów przyrodniczo-krajobrazowych - konieczne w tym zakresie przygotowanie waloryzacji obszaru oraz zapewnienie monitoringu przyrodniczego,

⁹ Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020, Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego Olsztyn 2005

¹⁰ Założenia aktualizacji Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020, Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, maj 2012

- działania w zakresie czynnej ochrony przyrody, w tym obejmujące renaturyzację, ochronę siedlisk i gatunków, przebudowę drzewostanów, tworzenie korytarzy ekologicznych oraz działania adaptacyjne dotyczące zmian klimatu w aspekcie przyrodniczym,
- budowanie świadomości społecznej dotyczącej środowiska przyrodniczego, potrzeby jego ochrony oraz możliwości jego wykorzystania ze szczególnym uwzględnieniem: tworzenia infrastruktury służącej rozwojowi turystyki przyrodniczej oraz zmniejszeniu antropopresji na obszary cenne przyrodnicze, promocji typów aktywności turystycznej przyjaznej dla przyrody oraz budowania społecznej akceptacji dla ochrony przyrody poprzez tworzenie zielonych miejsc pracy i zielonych umiejętności bazujących na wykorzystaniu walorów przyrodniczych.

Dla skutecznej realizacji powyższych potrzebnych działań celowe jest ich wsparcie systemem dofinansowania zapewniającym możliwość wykorzystania środków na różnorodne działania, przy zachowaniu szerokiej listy kosztów kwalifikowanych i właściwych merytorycznych kryteriach oceny wniosków (typu zagrożenie danego typu siedliska czy gatunku). Takie rozwiązanie umożliwi większe zaangażowanie różnorodnych beneficjentów i zapewni możliwość konkurencji jakościowej pomiędzy składanymi do dofinansowania projektami.

W odniesieniu do kolejnego okresu programowego funduszy europejskich 2014-2020 możliwości uwzględnienia celów ochrony przyrody pojawić się mogą w przypadku ich odpowiedniego zaprogramowania. Pewne nadzieje wiązać można z uwzględnieniem w składzie Zespołu d.s. aktualizacji Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020 przedstawicieli Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Olsztynie a także Rady Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Istotne byłyby działania strukturalne wzmacniające beneficjentów, w tym ich przygotowanie kadrowe i administracyjne. Jednak najważniejszą potrzebą jest stworzenie warunków umożliwiających aplikowanie aktywnym podmiotom posiadającym znaczny potencjał merytoryczny i wykazującym innowacyjne podejście. W opinii Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego kluczowe jest zapewnienie projektom strukturalnego kofinansowania (gwarantującego zapewnienie "udziału własnego" w projektach) oraz zapewnienie zdolności kredytowej realizowanych projektów. Rozwiązaniem mogłoby być wzmocnienie kofinansowania na poziomie regionalnym, partnerstwo z biznesem, dysponującym odpowiednim kapitałem - przy wzmocnieniu innowacyjności atrakcyjnej dla biznesu.

Zdaniem wielu badanych instytucji (w tym WFOŚiGW w Olsztynie, RDOŚ w Olsztynie i pozarządowych organizacji ekologicznych) problemy instytucjonalne po stronie beneficjentów wiążą się nie tylko z potrzebą zapewnienia wkładu własnego, ale i ze złożonymi procedurami zwiększającymi koszty finansowe i pozafinansowe aplikowania. Wśród wymaganych procedur ograniczających wykorzystanie środków najczęściej wymieniano studia wykonalności. Dla zapewnienia porównywalnej efektywności i właściwego wydatkowania środków można byłoby stosować prostsze procedury, typu te od lat stosowane przez WFOŚiGW w Gdańsku. Zdaniem badanych podmiotów konieczne jest również uwzględnienie rzeczywistych kosztów zarządzania projektami - gdyż właściwe zarządzanie projektami jest podstawą ich efektywności.

Dla zapewnienia właściwego, uwzględniającego potrzeby ochrony bioróżnorodności, procesu programowania i wdrażania funduszy UE na poziomie regionalnym wskazane jest:

- efektywne zaangażowanie w proces programowania szerokiego zakresu partnerów aktywnych w ochronie bioróżnorodności na poziomie regionalnym, w tym: RDOŚ, samorządów lokalnych, przedstawicieli lasów państwowych i parków krajobrazowych, pozarządowych organizacji ekologicznych,

- zagwarantowanie aktywnego udziału partnerów kompetentnych w kwestiach ochrony bioróżnorodności w procesie monitorowania wydatkowanych środków na cele ochrony przyrody, ze szczególnym uwzględnieniem RDOŚ i pozarządowych organizacji ekologicznych - poprzez ich aktywny udział w pracach Komitetu Monitorującego oraz wdrożenie procedur zapobiegających ewentualnym szkodom przyrodniczym (np. mechanizm nadzoru społecznego),

Dla zapewnienia możliwości skutecznego aplikowania o fundusze UE przez beneficjentów na cele związane z ochroną bioróżnorodności wskazane jest:

- uproszczenie procedur aplikacyjnych, w tym ograniczenie potrzeby wykonywania kosztownych studiów wykonalności,
- umożliwienie dopracowywania wniosków na etapie aplikacyjnym - poprzez zapewnienie dwustopniowej oceny, na wzór skutecznie funkcjonującej na poziomie krajowym w V priorytecie POIiŚ,
- zapewnienie wsparcia merytorycznego dla podmiotów aplikujących - w tym w szczególności samorządów - w zakresie tematyki przyrodniczej (system konsultacji, preferencje dla projektów partnerskich),
- umożliwienie szerokiego aplikowania o środki przez różnorodne podmioty, w tym w szczególności: samorządy, RDOŚ, lasy państwowe, parki krajobrazowe, pozarządowe organizacje ekologiczne i inne instytucje aktywne w realizacji celów ochrony przyrody,
- wydzielenie odrębnych alokacji na cele związane z ochroną przyrody; dla zapewnienia efektywności i różnorodności wsparcia wskazane również wyodrębnienie środków w ramach celów związanych z ochroną przyrody na cele dotyczące edukacji ekologicznej oraz cele dotyczące czynnej ochrony przyrody (z umożliwieniem łączenia tych celów np. w ramach narzędzi typu cross-financing),
- uwzględnienie w kryteriach oceny projektów dotyczących ochrony bioróżnorodności aspektu przyrodniczego, w tym w szczególności dotyczącego: udokumentowania potrzeby ochrony, ważności ochrony na poziomie regionalnym i ponadregionalnym, wartości dodanych, aspektu edukacyjnego,
- stworzenie systemu wsparcia projektów ze środków "pozaunijnych" (na poziomie regionalnym - rekomendowane wsparcie ze strony Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej), powyższe wsparcie powinno zapewniać kofinansowanie - zapewnienie tak zwanych "środków własnych" oraz możliwość pożyczek zapewniających płynność finansową w przypadku projektów wymagających prefinansowania,
- objęcie katalogiem dofinansowywanych aktywności pełnego zakresu potrzebnych działań, w tym obejmujących: waloryzacje i inwentaryzacje środowiska, przygotowanie planów i programów ochrony, czynną ochronę gatunków i siedlisk, tworzenie korytarzy ekologicznych, monitoring środowiskowy oraz edukację ekologiczną,
- stworzenie szerokiej listy kosztów kwalifikowanych umożliwiających efektywne realizowanie przedsięwzięć (bez limitu procentowego, z koniecznością uzasadnienia wysokości środków), w tym adekwatnych kosztów zarządzania projektami, kosztów osobowych, kosztów zakupu niezbędnych produktów i usług, kosztów wykupu nieruchomości.¹¹

¹¹ Doświadczenia i rekomendacje na przyszłość odnośnie finansowania bioróżnorodności ze środków funduszy regionalnych, Firma EkoRozwoju sp. z o.o., Olsztyn 2012